

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Ольга НЕГРЕБЕЦЬКА (Кіровоград)

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку суспільства всебічна й послідовна розробка проблем соціалізації молоді особи постає особливо гостро. Значна роль у цьому процесі приділяється музичному мистецтву, що обумовлено специфікою художньої діяльності та має важливе значення для утвердження молоді людини в сучасному суспільстві. Тому наше дослідження також спрямоване на розв'язання проблеми впливу музичного мистецтва на соціалізацію студентської молоді, майбутніх учителів.

Вагомість зазначеної проблеми пояснюється цілою низкою обставин. Серед них – вплив контркультури, захоплення молоддю дека-

дентськими художніми течіями, відхід від традиційних духовних підвалин культури, пасивне сприйняття і споживання музики за допомогою засобів масової комунікації, відсутність цілеспрямованої педагогічної регуляції цією суперечливою сферою діяльності молоді людини. Все це робить своєчасним і актуальним постановку і розв'язання проблеми соціалізації майбутніх учителів музики у навчально-виховному середовищі вищого навчального закладу та спробу її вирішення на перетині філософії, соціології, психології, педагогіки, естетики і культурології.

Доведено, що поведінка студентів зумовлена їхнім соціальним досвідом, який, у свою чергу,

утворюється під впливом оточуючого середовища. Звідси висновок, що дослідження оточуючого середовища необхідне як для усвідомлення якісних змін у професійній підготовці майбутнього вчителя, так і розвитку цілісної особистості взагалі. Тим паче, що це середовище складається із певної кількості інших індивідів, організованих у групи, тобто суспільства, а також характерного способу життя цієї групи, тобто культури. Тому більшість стереотипів поведінки молодого людини зумовлені її взаємодією із соціумом і культурою.

Під навчально-виховним середовищем навчального закладу нами розуміється елемент соціального середовища, що охоплює безпосереднє оточення студента і здійснює вирішальний вплив на соціалізацію, формування його особистості. Під впливом соціальної та культурної активності особи середовище змінюється, перетворюється, і в цьому процесі змінюється й сама особистість. Але досягається це за умови створення позитивної виховної атмосфери в педагогічному навчальному закладі, підґрунтям якої виступає соціокультурний зміст. Саме середовище чинить вирішальний вплив на соціалізацію майбутніх учителів на підґрунті усвідомлення ними сенсу і значення майбутньої професійної та соціокультурної діяльності в галузі музичної культури.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. У дослідженні цієї проблеми спираємося на праці вчених-педагогів із загальнопедагогічних і соціально-педагогічних питань (Б. Лихачова, І. Звереві, А. Макаренка, Л. Міщик, С. Савченка, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, В. Радула, Г. Філонова, С. Харченка, М. Яценка та ін.), в яких проаналізований комплекс впливів, що спеціально організовується суспільством з метою виховання і всебічного розвитку особистості; визначене місце, завдання і функції виховної роботи у вищих освітніх закладах та інших соціальних інститутах. Важливе значення для нас становлять праці із загальних питань сучасної соціальної педагогіки В. Бочарової, Б. Вульфова, В. Жукова, А. Мудрика, В. Семенова, Г. Філонова, Т. Яркіної та зарубіжних вчених Б. Андерсена, М. Доела, П. Кассона, В. Кулшида, М. Осада, Н. Томпсона, Р. Харріса та ін. Використовуються дані про психологічні аспекти соціалізації молоді в працях Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Божович, Л. Виготського, В. Давидова, В. Крутецького, В. Мухіної, Ю. Орлова, Р. Шакурова та ін.

Основне значення для дослідження проблеми впливу музичного мистецтва на соціалізацію майбутніх учителів, сьогоденних студентів мають наукові праці М. Головатого, В. Дряпіки, Д. Кабалецького, Л. Коваль, О. Костюка, В. Лісовського, Л. Масол, Н. Миропольської,

О. Олексюк, В. Орлова, В. Петрушина, О. Рудницької, А. Сохора, Р. Тельчарової, С. Торичної та ін.

Метою статті є з'ясування ролі музичного мистецтва у процесі соціалізації студентів.

Виклад основного матеріалу. Втілити на практиці завдання загальної освіти, музичного виховання, навчання, духовного розвитку особистості в умовах загальноосвітньої школи покликані педагогічні працівники, зокрема і вчителі музики. Від учителя, його професійної підготовки залежить формування особистості учня, його духовний розвиток, а звідси – й майбутнє суспільства. Професійна діяльність учителя виявляється у високому рівні організації навчального і виховного процесу, комплексному вирішенні завдань освіти, виховання і розвитку учнів. Важливою ознакою педагогічної підготовки вчителя вважається не тільки і не стільки знання предмету, скільки його спрямованість на кінцевий результат діяльності: вміння навчити, викликати інтерес до знань, сформувані певні риси та якості вихованця.

Не менш складною і актуальною педагогічною проблемою є якісна підготовка вчителя музики. Адже діяльність вчителя-музиканта є не тільки загально педагогічною, але й музично-творчою. За твердженням Л. Арчажнікової, діяльність учителя музики «поєднує в собі педагогічну, хормейстерську, музикознавчу, музично-виконавську, дослідницьку роботу» і виступає як музично-педагогічна [1, с. 18].

Професійна підготовка вчителя музики, як вказують сучасні дослідники, повинна включати виконання специфічних музично-виконавських (що потребує музичної грамотності, технічної досконалості, стильової відповідності тощо) та вирішення суто педагогічних завдань (з визначення мети, режисури, способів активізації сприйняття учнів тощо) [1, с. 18–20; 2, с. 3–6].

В аспекті проблеми, що досліджується, заслугоує на увагу й аналіз теорій про діалектику взаємопереходу загальних, генералізованих та спеціальних якостей, здібностей особи, яка готується до професійної діяльності. Так, провідні психологи О. Леонтьєв, К. Платонов, Б. Теплов вважають, що інтегральні якості, котрі розглядаються як загальні здібності виступають і як спеціальні знання, вміння і навички [3; 4; 5]. Звідси виходить, що інтегральні якості майбутнього вчителя музики можуть характеризувати різні аспекти його діяльності.

Ми глибоко переконані в тому, що функціонуюча система вищої музично-педагогічної освіти має всі можливості щодо підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів музики, зокрема, в процесі активізації творчої діяльності педагогів і

студентів. Адже підвищення рівня професійної підготовки вчителів музики безпосередньо пов'язана із запровадженням прогресивних технологій, активізацією форм і методів творчої діяльності студентів і викладачів у вищих навчальних закладах освіти. Сутністю педагогічного процесу у вищому навчальному закладі є виховання внутрішнього світу та ціннісних орієнтацій студента, формування особистості фахівця засобами професійної діяльності, який оволодіває основами майстерності в ній [2, с. 3–6].

Соціологічні дослідження також засвідчують, що на сучасному етапі музика усе впевненіше виходить на провідні позиції у структурі переваг молоді, вона випереджає інші види мистецтва і дозволяє студентів і за обсягом споживання. Так, дослідження, котрі були проведені у формі опитування студентської молоді Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка показали, що музика виходить на перше місце і є самим улюбленим молодими людьми видом мистецтва. Музиці як виду мистецтва віддають перевагу 70% опитаних.

Сьогодні можна відзначити істотне зростання музичної освіченості студентів. 65% опитаних студентів музично-педагогічного профілю підготовки мають середню спеціальну музичну освіту. Проте при всіх успіхах системи музичної освіти і музично-естетичного виховання було б глибоко помилковим характеризувати рівень музичної культури сучасної молоді лише у позитивній площині.

Педагогічний досвід засвідчує, що за кількісним благополуччям за «споживанням» музики часом криються складні протиріччя її побутування. Це, насамперед, однобічна орієнтація більшості студентів на естрадно-розважальну, так звану «молодіжну» музику. Ту музику, яка не потребує великих інтелектуальних і моральних зусиль для свого осягання. Такий рівень культури сприйняття формує поверхово-споживацький тип музичної культури. Він часто-густо припускає запити молодих людей, що диктуються лише модою і престижністю. У результаті анкетування виявлено, що 78,5% молодих людей люблять слухати саме сучасну естрадну музику. На другому місці за перевагою – класична музика. Їй віддають свої голоси 15,5% студентів. Найменшою популярністю серед молоді, на жаль, користується народна музика – 6%.

Безперечно, легка музика була, є і буде невід'ємним атрибутом життя сучасної молоді. У процесі експерименту ми намагалися використовувати захоплення студентів «молодіжною» музикою для розвитку їхніх пізнавальних інтересів в аспекті пропаганди

усього розмаїття жанрів і видів музичного мистецтва. Для реалізації цього завдання були запропоновані та впроваджені нові форми проведення дискотек, вечорів відпочинку тощо.

Як засвідчили анкетні дані, більшість студентів захоплюються виконавськими видами музичної діяльності. Танці цікавлять 19% опитаних, спів – 25%, гра на музичних інструментах – 55% (адже респонденти – майбутні вчителі музики, сьогоденні студенти музично-педагогічних спеціалізацій), виявляються й молоді люди, які займаються творчою музичною діяльністю, композиторською творчістю – 1,5%.

На жаль, музична активність багатьох молодих людей виявилася на досить низькому рівні. Адже якщо не враховувати фахову спрямованість підготовки майбутніх учителів музики на заняттях музичними дисциплінами в навчально-виховному процесі педуніверситету, то в 32% студентів музична активність замикається тільки на відвідуванні естрадних концертів і перегляді музично-розважальних програм по телебаченню. Одиниці молодих людей цікавляться музичним життям на дозвіллі: читають літературу з музики, відвідують музичний театр, філармонію, переглядають передачі за програмою на телеканалі «Культура», активно займаються своїм музично-естетичним удосконалюванням.

Підводячи підсумки анкетування і погодившись із розробленими Р. Тельчаровою рівнями музичної культури особистості [6, с. 16–17], можна зробити висновки, що високого рівня музичної культури, із 700 опитаних студентів, досягло лише 18% випробуваних. Середньому рівню відповідає 60% респондентів. Відносно низький рівень виявлено у 22% студентської молоді.

Підвищення рівнів музичної культури молоді не може здійснюватися через набір окремих виховних заходів. Тут потрібний комплекс науково обґрунтованих взаємозалежних засобів і впливів, що орієнтовані на удосконалювання й оптимізацію як різноманітних видів художньої діяльності особистості, так і соціальної спрямованості системи формування музичної культури студентів у навчально-виховному середовищі вищого освітнього закладу.

Висновки. Таким чином актуальними залишаються положення про те, що:

1. У сучасній соціокультурній ситуації зростає роль музичного мистецтва у процесі соціалізації студентської молоді. Музично-естетична діяльність здійснює потужний вплив на соціалізацію майбутніх учителів не тільки в мікросередовищі (навчальний процес ВНЗ), але й у макросередовищі (район, місто, регіон, країна),

що в остаточному підсумку сприяє їхній соціокультурній активності.

2. Процес соціалізації студентів стає більш ефективним, завдяки використанню активних методів музично-естетичного розвитку і підвищення рівня їхньої музичної культури.

3. Принципово важливе значення у процесі соціалізації студентів має формування у них необхідних професійно-особистісних якостей педагога-музиканта, розвиток соціальної мотивації до суспільно-корисної соціокультурної діяльності.

4. Ефективність соціалізації студентів засобами музичного мистецтва залежить від взаємодії навчального закладу з іншими соціальними інститутами, результативності навчально-виховного процесу, активізації соціально-корисної діяльності й організованого дозвілля студентів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арчажникова Л.Г. Теоретические основы профессионально-педагогической подготовки учителя музыки: / Л.Г.Арчажникова: Автореф. дис. доктора пед. наук. – М., 1986. – 25 с.
2. Дряпіка В.І. Орієнтації студентської молоді на цінності музичної культури (соціально-педагогічний аспект) / В.І.Дряпіка. – К.– Кіровоград, 1997. – 406 с.

3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н.Леонтьев. – М., 1975. – 239 с.

4. Платонов К.К. Психология / К.К.Платонов. – М., 1997. – 320 с.

5. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей / Б. М. Теплов. – М.–Л., 1947. – 157 с.

6. Тельчарова Р.А. Музыка и культура / Р.А.Тельчарова. – М.: Знание, 1986. – 55 с.

BIBLIOGRAFIYA

1. Archazhnikova L.G. Teoreticheskiye osnovy` professional`no-pedagogicheskoy podgotovki uchitelya muzy`ki: Avtoref. dis. doktora ped. Nauk. – M, 1986. – 25 s.
2. Dryapika V.I. Oriyentatsiyi students`koyi molodi na tsinnosti muzy`chnoyi kul`tury` (sotsial`no-pedagogichny`i aspekt). Kirovograd, 1997. – 406 s.
3. Leont`ev A.N. Deyatek`nost`. Soznaniye. Lichnost` . – M, 1975. – 239 s.
4. Platonov K.K. Psihologiya. – M, 1997. – 320 s.
5. Teplov B.M. Psihologiya muzy`kal`ny`h sposobnostey. M – L, 1947. – 157 s.
6. Tel`charova R.A. Muzy`ra I kul`tura. – M, Znaniye, 1986. – 55 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

Негребецька Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: музичне мистецтво і процес соціалізації студентства.